

HİSAR, Abdülhak Şinasi (1887-1963)

İstanbul'un ve özellikle Boğaziçi'nin güzelliklerini anlattığı eseriyle tanınan Cumhuriyet devri yazarı.

14 Mart 1887'de, anne tarafından büyükbabası Tophâne-i Âmirî kâtiplerinden Muhtar Bey'in Rumelihisarı'ndaki yazısında dünyaya geldi. Babası, Türk basın tarihinde önemli yeri olan *Hazine-i Evrâk, Mürüvvet, İnsâniyet* ve *Ceride* dergilerini yayımlayan Mahmud Celâleddin Bey, annesi son Belgrat muhafızı Selim Paşa'nın torunu Neyyir Hanım'dır. Türk matbaacılığı ve basın tarihiyle ilgili neşriyatıyla tanınan Selim Nüzhet Gerçek de Abdülhak Şinasi'nin kardeşidir.

Çocukluğu, kültürlü bir aile ortamı içinde bütün örf ve âdetleriyle canlı bir şekilde yaşamakta olan Boğaziçi yalılarıyla Büyükkada ve Çamlıca köşklerinde geçti. Abdülhak Şinasi küçük yaştan itibaren bir Fransız mürebbiyeden Fransızca, o sırada Rumelihisarı'nda komşuları olan Tefvik Fikret'ten Türkçe dersleri aldı. 1898'de yatılı olarak Mekteb-i Sultânî'ye (Galatasaray Lisesi) girdi. Buradaki hocaları içinde Hacı Zihni Efendi, Recâizâde Mahmud Ekrem, Acem Feyzi Efendi, Nâfi Efendi, Tefvik Fikret, Ahmed Hikmet (Müftüoğlu) ve Abdurrahman Şeref gibi devrin ünlü simaları arasında yer alan şahsiyetler de bulunuyordu. Okulun daha ilk sınıfından itibaren edebiyatla ve özellikle şiirle meşgul olmaya başladı. Galatasaray Mektebi'ndeki en yakın arkadaşları arasında Ahmed Hâşim, Hamdullah Subhi (Tanrıöver), Müfit Râtip, Emin Belig, Ahmet Samim, Refik Halit (Karay), İzzet Melih (Devrim), Tahsin Nâhid ve Ahmed Bedî vardı.

1905 yılı sonlarına doğru Paris'e gitti. Paris'te önce Jön Türkler'le tanıştı ve zaman zaman onların siyasî mahiyetteki bazı toplantılarına katıldı. Daha sonra Ecole Libre des Sciences Politiques'e kaydoldu. Burada sık sık görüştüğü kişiler arasında, Jön Türk liderlerinden Ahmed Rızâ ve Prens Sabahaddin ile kendisi gibi buraya tahsile gelen Yahya Kemal ve Nihad Reşad da (Belger) bulunuyordu. Abdülhak Şinasi'nin Jön Türkler'le münasebeti, Aralık 1907'de Paris'te toplanan II. Jön Türk Kongresi'ne katılabilecek derecede ileri seviyede olmasına rağmen mi-zaç itibarıyla siyasî meselelerden hoşlanmadığı için onun Paris'te devam ettiği esas mekân, daha çok devrin tanınmış sa-

nat ve edebiyat adamlarının toplandığı Quartier Latin çevresi oldu. Abdülhak Şinasi burada, fikrî ve edebî bakımdan uzun süre etkisi altında kalacağı Maurice Barrès, Jean Moréas, Emile Faguet, Henri de Régnier, Jean Cocteau ve Anatole France ile tanıştı; onların düzenledikleri sanat toplantılarına katıldı. Bir aralık Paris Öğrenciler Birliği'ne üye oldu, hatta topluluk mensuplarının hazırladığı *L'A* dergisininin çalışmalarına katıldı.

Abdülhak Şinasi'nin Paris'teki hayatı daha çok sanat ve edebiyat çevrelerinde olmak üzere üç yıl kadar sürdü. II. Meşrutiyet'i takip eden aylarda, muhtemelen 1908 yılı sonları veya 1909 yılı başında, daha önce kaydolduğu okulu bitiremeden İstanbul'a döndü. 1909-1913 yılları arasında bir Fransız inşaat şirketinde, 1913-1920 yıllarında da Kozlu-Kilimli-Kandilli madenlerini işleten Stinnes şirketinde çalıştı. Bu arada iktidarda bulunan İttihat ve Terakkî'ye karşı hoşnutsuzluk gösterenlerin teşkil ettiği Millî Ahrar Fırkası'nın kuruluş beyannâmesinde imzası bulunan on iki kişiden biri olarak fırkanın kurucuları arasında yer aldı (4 Mayıs 1919). Anadolu'daki millî hareketi destekleyen fırka bir süre sonra kendi kendisini feshetmiştir.

1920-1924 yılları arasında Osmanlı Bankası'nda, 1924-1925'te Reji İdaresi'nde tercüme işlerinde çalışan Abdülhak Şinasi, 1931-1936 yıllarında Ankara'da Balkan Birliği'nin umumi kâtipliğini yaptı. 1936-1948 yıllarında Dışişleri Bakanlığı'na müşavir oldu. Bu sıfatıyla, 1945'te San Francisco'da toplanan ilk Birleşmiş Milletler genel kuruluna katılan Türk delegasyonuna dahil oldu. 1948'de geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle istifa edip İstanbul'a yerleşti. Türk ocakları, Türk Fransız Kültür Cemiyeti, Turing Klüp, Pierre Loti Dostları Cemiyeti, Türk Edebiyatçılar Birliği, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü, Yahya Kemal Enstitüsü gibi der-

Abdülhak
Şinasi
Hisar

nek ve kuruluşlarda kurucu üye olarak faaliyet gösterdi. Son yıllarında Merkez Bankası başmütercimliği yapan Abdülhak Şinasi, 3 Mayıs 1963 günü Nişantaşı'ndaki evinde öldü ve Merkezefendi Kabristanı'na defnedildi.

Abdülhak Şinasi Paris'ten belli bir sanat zevki edinmiş, belli bir dünya görüşüne sahip genç bir edebiyat heveslisi olarak yurda döndüğünde İstanbul'daki sanat ve edebiyat çevrelerinde ilgiyle karşılandı. O sırada hayatta olan hemen bütün Türk edebiyatçılarıyla tanışma ve onların toplantılarına katılma fırsatı buldu. Paris'ten İstanbul'a döndükten ancak on iki on üç yıl kadar sonra bazı dergilerde imzası görülmeye başlayan Abdülhak Şinasi, 1921 yılında *İleri* gazetesinde *Dergâh* mecmuasında bir yandan "Kitaplar ve Muharrirler" başlığı altında yeni çıkan kitaplar hakkında tenkit ve tanıtma yazıları yazarken bir yandan da *Yarın* dergisinde "Saatler ve Mevsimler" başlığıyla, Yahya Kemal ve Ahmed Hâşim tesiri altında kaleme aldığı ilk şiir denemelerini yayımlıyordu. 1921 yılı sonunda yedi yıl sürecek bir sükküt devresine girdi. 1928'den itibaren yeniden döndüğü yazı hayatında sohbet, hâtıra, seyahat ve deneme türünde yazılar yazdı. Hemen her hafta *Milliyet* gazetesinde (1931) edebî sohbetler; *Ülkü* (1933-1934), *Varlık* (1933-1942) ve *Ağaç* (1936) dergilerinde geçmiş zamanla ilgili hâtıra türünde denemelerle eski ve yeni edebiyatçılara ait yazılar yazdı. Yaptığı bir seyahatin ardından Balkan ülkelerine dair çeşitli makaleler yayımladı. Ankara'dan İstanbul'a döndükten sonra da yine edebî nitelikteki yazı ve hâtıralarını *Varlık* (1952-1953) ve *Türk Yurdu* (1954-1957) dergileriyle *Yeni İstanbul* (1949-1950) gazetesinde yayımlamayı sürdürdü.

Özel hayatında temizliğe aşırı derecede tutkun ve titiz olduğu bilinen Abdülhak Şinasi, yazılarının ve kitap halindeki eserlerinin yayımlanmasında da aynı titizliği göstermiştir. Oldukça uzun süren bir hazırlık devresinden sonra 1941 yılında *Fahim Bey ve Biz* adlı ilk romanını yayımladığı zaman elli dört yaşına varmış olması da bu titizliğinden kaynaklanmaktadır. Devrin okuyucusu tarafından büyük bir ilgiyle karşılanan eser, ertesi yıl Cumhuriyet Halk Partisi Hikâye ve Roman Mükâfâtı'nda üçüncülük kazanınca yazarın adı daha geniş bir okuyucu çevresi tarafından duyuldu. 1942'de Boğaziçi serisini meydana getirecek kitaplarının ilki olan *Boğaziçi Mehtapları*, iki yıl

sonra *Çamlıcadaki Eniştemiz* yayımlandı. Yaşı ilerledikçe hastalık derecesindeki titizliği daha da artan Abdülhak Şinasi, oldukça güç şartlar altında 1952'de *Ali Nizami Bey'in Alafrangalığı* ve *Şeyhliği*'ni, 1954'te *Boğaziçi Yalıları*'nı, 1955'te de *Aşk İmiş Her Ne Var Âlemde* adlı mısra ve beyit antolojisini yayımladı. Hastalığına ve aşırı titizliğine rağmen yayın faaliyetine hiç ara vermedi. *Geçmiş Zaman Köşkleri*'ni (1956) *Geçmiş Zaman Fıkraları* (1957), *İstanbul ve Pierre Loti* ile (1957) *Yahya Kemal'e Veda* (1959) ve ölümünden kısa bir süre önce de *Ahmet Hâşim: Şiiri ve Hayatı* takip etti.

Abdülhak Şinasi, yazı hayatının ilk yıllarında (1918-1921) yazdığı sınırlı sayıda şiirlerinde hece vezninin değişik ölçüleri içinde yerli ve Batılı nazım şekillerini denemiştir. Toplam on beş parça kadar olan bu şiirlerde Ahmed Hâşim'in egzotik, hissi ve empresyonist tesirleri görülür. Bu denemelerinin dışında tamamıyla nesir alanında kalmayı tercih etmiştir.

Çocukluk ve ilk gençlik dönemini Boğaziçi'nde geçiren Abdülhak Şinasi'nin edebî şahsiyetinin ağırlık noktasını geçmiş zamanın hikâye edilmesi teşkil etmektedir. Çağdaşı durumundaki Cumhuriyet devri yazarlarının birçoğu eserlerinde memleket edebiyatı etrafında yeni Türkiye'nin modernleşme macerasını anlatırken Abdülhak Şinasi kendince daha güzel ve anlamlı bulduğu geçmiş zamanı, Türk milletinin Boğaziçi'nde asırlarca süren hayat maceraları sonunda ortaya koyduğu Boğaziçi medeniyetini bütün ayrıntılarıyla dile getirmeyi tercih etmiştir. Cumhuriyet'ten sonra Türk cemiyetinde genel olarak mâzi mirasının bütününü red veya inkâr ediliği yılların sonuna doğru yayımlanan eserlerinde bir yandan Türk milletinin kendine has hayat tarzını dile getirmiş, öte yandan da bir milletin varlığının ve bekasının mâzi şuuruna bağlı olduğunu ortaya koymuştur.

Sanata zaman zaman asalet kazandırarak onu bir nevi din gibi telakkî etmeye çalışan Abdülhak Şinasi, bazı eserlerinde dinin vermiş olduğu teselli ve imanı sanatta bulunduğunu açıkça belirtmekten kaçınmaz. Yenileşme dönemi Türk edebiyatı içinde Abdülhak Şinasi'yi bütününüyle, Türkiye'de XX. yüzyılın başlarından itibaren görülmeye başlanan sığ gerçekçilik ve materyalizm gibi ideolojilere karşı ilk planda insanın iç dünyasına, geçmişe, hâtıralara ve özellikle tarihe eğilen, bu çerçevede Türk milletinin millî, mânevî ve

kültürel değerlerine ön planda yer veren bir grup yazar arasında değerlendirmek gerekir. Abdülhak Şinasi'nin hâtıra türündeki eserleriyle beraber roman ve biyografilerinin de ortak özelliği hemen hepsinin bir geçmiş zaman nostaljisi taşımasıdır. Böylece bütün eserleri kurgu ile beraber birer hâtıra vasfı kazanır. *Boğaziçi Mehtapları*, *Boğaziçi Yalıları* ve *Geçmiş Zaman Köşkleri* şahsî yakınlıklara, gözlemlere, duyuumlara dayanır. Üç romanı ise mekânı, olayları, hatta yazarın hayatında gerçekten var olduğu bilinen kahramanlarıyla hâtıra kitaplarına paralellik gösterir. Denilebilir ki biyografi ve hâtıraları roman türüne, romanları ise hâtıra türüne yaklaşan iç içe ve komplike yeni bir türdür.

Eserleri. Abdülhak Şinasi'nin eserlerini başlıca dört grupta ele almak mümkündür. İlk grupta Boğaziçi ve eski devrin yalı ve köşkleriyle ilgili üç eseri, ikinci grupta kendisinin hikâye adını verdiği üç roman denemesi, üçüncü grupta daha çok hâtıralara dayanan üç biyografik eser, dördüncü grupta da antoloji mahiyetinde iki eseri bulunmaktadır. 1. *Boğaziçi Mehtapları** (İstanbul 1942). Yarı deneme, yarı hâtıra tarzındaki bu eserde Abdülhak Şinasi doğrudan doğruya deniz, tabiat, şiir, mûsiki ve insanın birbirine karıştığı çocukluk cennetini süsleyen Boğaziçi'ndeki mehtap safalarını anlatır. Kendisinin çocukluk yıllarında ancak son zamanlarına yetişebildiği ve eserinde en ince ayrıntılarına kadar anlattığı Boğaziçi'nin asıl güzelliği mehtap safalarında, asırlar boyunca dilden dile nakledilen ve yazarın bütün çocukluk dönemini süsleyen mehtap safalarının asıl büyüğü ise mûsiki fasıllarındadır. 2. *Boğaziçi Yalıları* (İstanbul 1954). Bu eserde Boğaziçi'ndeki yalıları tarihî veya estetik bir gözle bakmaktan ziyade bunları çocukluk hâtıralarının ışığında ele alan yazar, daha çok yalıları dolduran eski eşyalarla onların mânevî çehrelerini oluşturan insanlar üzerinde durur. Abdülhak Şinasi'nin çocukluk dünyasını büyüleyen Kanlıca'daki yalı ve bu yalıda yaşayan insanlar, aslında bütün Boğaziçi'nde yaşayan tarihin birer sembolü mahiyetindedir. Yazara göre, aile fertlerinin hemen hepsini yaşlı kadınların meydana getirdiği bu yalı halkını hayata bağlayan yegâne bağ dinî duygular, âhret inancı ve içinde yetişmiş oldukları eski medeniyettir. Konuşmaları, hareketleri, duruşları ve düşünceleriyle devamlı surette âdeta şiir söyleyen buradaki ümmî kadınlar, Boğaziçi'nin

nin derin ve ruhları olgunlaştıran ikliminde büyümüşlerdir. 3. *Geçmiş Zaman Köşkleri* (İstanbul 1956). İçleri merhametli, mûnis, çevrelerine şefkat dağıtan insanlarla dolu eski zaman köşkleri de yalılar gibi geçmiş zamanın, yazarın kaybolmuş çocukluk cennetinin hâtıralarıyla doludur. Bu köşklere, söyledikleri her cümlelerin arkasından dua okuyan ve "niyaza inanana", yaşadıkları günün hayat felsefesini içlerine sindirmiş, güzel tabiatla kaynaşmış âdeta bir cennet hayatı yaşayan insanlar oturmaktadır. Yazar bu eserinde de daha ziyade çocukluk hâtıralarının ışığında eski zaman köşklerini bütün güzellikleriyle canlandırmaktadır. 4. *Fahim Bey ve Biz** (İstanbul 1941). Bir makalesinde, "Benim hikâyelerim sadece hâtıralarımı canlı kılan eserlerdir" diyen Abdülhak Şinasi'nin bu ilk roman denemesi elli üç yaşın tecrübelerini de beraberinde taşımaktadır. Türk hikâye ve roman geleneği içinde alışılmış tarzda bir hikâyeden daha hacimli, yapı bakımından bir romandan çok farklı olan eserin üslûbu dışında bir roman için gerekli olan vak'a, olay örgüsü, roman kahramanları gibi diğer özellikleri taşımadığı görülür. Eserinde az çok bütün insanları biraz Fahim Bey gibi görmek eğiliminde olan yazar, Türk romanının ölümsüz kahramanlarından biri durumundaki Fahim Bey'in şahsında, onun gençlik yıllarından başlayarak bütün ömrü boyunca kendi kendisinden, insanlardan, hayatın gerçeklerinden kaçan, daha çok muhayyel bir dünyada yaşayan hayatını hikâye eder. Yayımlandığı günden başlayarak büyük bir ilgi gören roman hakkında çok farklı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bunlardan meselâ Mehmet Kaplan kahramanı, çökmekte olduğu halde hâlâ azametli görünmeye çalışan Osmanlı Devleti'nin bir temsilcisi olarak nitelemiştir. 5. *Çamlıcadaki Eniştemiz* (İstanbul 1944). Abdülhak Şinasi'nin ikinci roman denemesi de yer yer ilk romandaki Fahim Bey tipini hatırlatan ve "deli enişte" adıyla tanınan Hacı Vâmık Beyefendi'nin hayatı çevresinde kurulmuş, yine klasik anlamda bir romandan ziyade parçalar halinde hâtıralardan meydana gelen bir eserdir. Yazarın zaman zaman akıllı geçinen birçok insandan daha akıllı, bazan da dengersiz bir tip olarak canlandırdığı "deli enişte", başlangıçta çocukluk günlerinin hâtıraları arasında hikâye edilirken onun şahsiyetinden çok içinde yaşadığı çevre üzerinde durulur. Yazar eserinde, Çamlıca'daki köşk etrafında her bakımdan son derece insicamlı es-

ki Türk cemiyetinin bütün âdet ve geleneklerini, günlük hayatını, eski evleri dolduran mânevî havayı da anlatmıştır. 6. *Ali Nizamî Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği* (İstanbul 1952). Abdülhak Şinasi bu roman denemesinde de diğerlerinde olduğu gibi yine çocukluk hâtıralarından yola çıkarak uzak akrabalarından birinin oğlu olan Ali Nizamî Bey'in hayatını hikâye eder. Romanın esas konusunu, aileden kalan mirası alafrangalık uğrunda zevk ve safa içinde tükettikten sonra Çamlıca'da harap bir evde açtığı tekkede fakir bir Bektaşî şeyhi rolü yaparken çıldırarak ölen Ali Nizamî Bey'in birbirinden tamamen farklı iki dünyaya ait hayatı oluşturur. Yazar hikâye boyunca, Fahim Bey'de olduğu gibi Ali Nizamî Bey'i de kendi gözlemlerinden çok çevresindeki insanların dedikodu ve rivayetlerinden hareket ederek anlatır. Burada yazarın kahramanına bakış tarzında daha ziyade mizahî bir yaklaşım hâkimdir. Ayrıca yazarın, Ali Nizamî Bey tipiyle eserin ilk bölümünde İstanbul'un alafranga hayat tarzını, ikinci bölümünde ise alaturka hayatını ortaya koymaya çalıştığı, Türk cemiyetinde Tanzimat'tan sonraki yıllarda sık sık görülen alafranga hayat tarzının yol açtığı ferdî ve içtimaî plandaki iflâsı da vurgulamak istediği söylenebilir.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın biyografik mahiyetteki üç eseri *İstanbul ve Pierre Loti* (İstanbul 1958), *Yahya Kemal'e Veda* (İstanbul 1959) ve *Ahmet Hâşim: Şiiri ve Hayatı* (İstanbul 1963) adlarını taşımaktadır. İlk eserde esas olarak Türk dostu, Osmanlı hayranı ve I. Dünya Savaşı yıllarında Türk milletini ve Türk medeniyetini Batı dünyasına karşı savunan Pierre Loti'nin Uzakdoğu ve İstanbul seyahatleri hakkında bilgi veren yazar, onun özellikle Türkiye'nin ve Türk milletinin geçmişte kalan özelliklerine duyduğu hayranlık üzerinde durur. Abdülhak Şinasi'nin Yahya Kemal'le 1905'te Paris'te başlayan arkadaşlığı, İstanbul'a döndükten sonra da Yahya Kemal'in ölümüne kadar aralıksız elli yıldan fazla sürer. *Yahya Kemal'e Veda*, bir dostun değerlendirmeleri etrafında yıllarca süren bir dostluğun hikâyesidir. Abdülhak Şinasi, *Ahmet Hâşim: Şiiri ve Hayatı*'nda da Hâşim'le Galatasaray Lisesi'nde başlayıp yaklaşık otuz yıl süren bir beraberliğin acı tatlı hâtıralarını anlatır. Ahmed Hâşim'in sanatkarı yanı sıra beraber zevkleri, bazı alışkanlıkları, fizikî ve ruhî durumuyula da yakından ilgilenen Abdülhak Şinasi eserinde onun bu tarafına ait ayrıntılı bilgiler verir.

Yazarın *Aşk İmiş Her Ne Var Âlemde* ile (İstanbul 1955) *Geçmiş Zaman Fıkraları* (İstanbul 1958) adlı kitapları ise birer antoloji mahiyetindedir. İlkinde, bazı divan şairleriyle kendisinin de bizzat tanıdığı yakın devir şairlerinden seçtiği mısra ve beyitlere, ikincisinde, okuduğu kitaplardan derlediği veya büyüklerinden işittiği bir kısım fıkralara yer vermiştir. Her iki kitap da Abdülhak Şinasi'nin estetik zevk ve espri gücünü ortaya koyabilecek niteliktedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mustafa Baydar, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*, İstanbul 1960, s. 95-96; Sermet Sami Uysal, *Abdülhak Şinasi Hisar*, İstanbul 1961; Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, Ankara 1967, II, 380-399; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara 1969, s. 298-301; Tahir Alangu, *100 Ünlü Türk Eseri*, İstanbul 1974, II, 1242-1253; Mehmet Kaplan, *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul 1978, s. 155-166; Haldun Taner, *Ölür İse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil*, İstanbul 1979, s. 15-21; Adile Ayda, *Böyle İdiler Yaşarken*, Ankara 1984, s. 141-146; Tanık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, İstanbul 1986, II, 460; Necmettin Türinay, *Abdülhak Şinasi Hisar*, İstanbul 1988; Taha Toros, *Mâzi Cenneti*, İstanbul 1992, s. 76-89; a.mlf., "Abdülhak Şinasi", *Türk Edebiyatından Altı Renkli Portre*, İstanbul 1998, s. 151-168; Orhan Okay, "Abdülhak Şinasi Hisar", *Büyük Türk Klâsikleri*, XI, 391-436; Ahmet Oktay, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı: 1923-1950*, Ankara 1993, s. 805-831; Süha Oğuzterem, "Modern Edebiyat ve Abdülhak Şinasi Hisar'ın Sözlü Yazı Serüveni", *Defter*, sy. 18, İstanbul 1992, s. 114-127; Veli Aras, "Hisar, Abdülhak Şinasi", *TDEA*, IV, 244-246; Ömer Faruk Akün, "Boğaziçi Mehtapları", *DİA*, VII, 262-265; a.mlf., "Fahim Bey ve Biz", a.e., XII, 74-78.

ABDULLAH UÇMAN

HİSAR BEY CAMİİ

(bk. SARAY CAMİİ).

HİSAR-BÜSELİK

Türk mûsikisinde bir birleşik makam.

Hisar ile bûselik makamlarının birleşmesinden meydana gelen ve yapısı gereği ifade imkânları açısından zengin özelliklere sahip olan hisar-bûselik makamı bu sebeple bestekârlar tarafından değişik şekillerde düzenlenmiştir. Başlıca dört şekilde kullanıldığı görülen bu makamın en çok rastlanan karakteristik tertibi, hisar makamı dizilerine yerinde bûselik beşlisi veya dizisinin eklenmesi ve bûselik dizisiyle karar etmesinden meydana gelir.

Çok çeşnili böyle bir makamın bütün özelliklerini şarkı gibi küçük formlarda göstermek zaman bakımından pek mümkün olmadığından diğer şekiller bu ilk tertibin kısaltılmasından doğmuş olup şunlardır:

II. şekil. Özellikle küçük formlu eserlerde daha kısa bir seyir alanı içerisinde kullanılan makamın bu şekilde, hüseyinî perdesindeki zirgüleli hicaz dizisinin bir kısmında gezinildikten sonra yerindeki hüseyinî dizisinin üst bölgesi olan hüseyinî perdesinde uşşak dörtlüsüne geçilir ve yerindeki hüseyinî beşlisi gösterilmeden yerinde bûselik beşlisine geçilip karar verilir.

Hüseyinîde zirgüleli hicaz makamı dizisi

Yerinde hüseyinî makamı dizisi

Yerinde bûselik makamı dizisi

Hisar makamı dizileri

I. şekil hisar - bûselik makamı dizileri